

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет

Кафедра соціально-гуманітарних дисциплін

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

робоча програма, плани семінарських занять і завдання для індивідуальної та
самостійної роботи студентів напряму підготовки
6.130102 – «*Соціальна робота*»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін

Протокол № 10 від 31.05.2017 р.

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ. Робоча програма, плани семінарських занять і завдання для індивідуальної та самостійної роботи студентів напряму підготовки 6.130102 – «Соціальна робота» Укл. доц. **Шакун Н.В.** – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – 44 с.

Укладач: **Шакун Наталія Валеріївна**, кандидат філософських наук, доцент, зав. кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Чернігівського національного технологічного університету

Відповідальний за випуск: Шакун Наталія Валеріївна, кандидат філософських наук, доцент, зав. кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Чернігівського національного технологічного університету

Рецензенти: кандидат філософських наук, доцент **Ольховик М.В.**
доцент кафедри філософії та культурології
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г.Шевченка

кандидат педагогічних наук, доцент **Коленіченко Т.І.**
зав. кафедри соціальної роботи
Чернігівського національного технологічного університету

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	6
3. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	7
4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	13
5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	14
6. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	14
7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	25
8. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	26
9. ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ	31
10. ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ЕСЕ	32
11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	33
12. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ	33
13. ФОРМИ КОНТРОЛЮ	34
14. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ	35
15. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS	37
16. МІНІМАЛЬНІ ВИМОГИ ДО ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ	37
17. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	38
18. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	44

ВСТУП

Дисципліна «Соціальна філософія» належить до варіативної частини програми підготовки бакалаврів напряму підготовки 6.130102 – «Соціальна робота».

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Соціальна філософія» є найбільш загальні характеристики суспільного життя, колективної людської діяльності, а також місце особистості в суспільстві. Суспільство є предметом багатьох суспільствознавчих дисциплін (соціологія, політологія, демографія, соціальна статистика, економічні дисципліни, соціальна психологія), однак особливість соціальної філософії полягає у тому, що вона визначає фундаментальні основи і сенс існування суспільного життя, умови збереження цілісності й упорядкованості суспільства як єдиної системи. В межах соціальної філософії осмислюється методологія наукового пізнання суспільного життя, узагальнюється досвід суспільних наук. Соціальна філософія дає загальне уявлення про суспільство як цілісну систему, яке далі конкретизується в низці інших аспектів його дослідження соціально-гуманітарними науками.

Дисципліна «Соціальна філософія» ґрунтується на знаннях дисциплін філософія, історія української культури, соціологія, соціальна психологія, релігієзнавство, політологія. Набуті знання і вміння використовуються при вивченні суміжних дисциплін: «Соціальна політика», «Спеціальні та галузеві соціології», «Сучасні соціологічні теорії» та ін.

Змістовий модуль 1. Суспільство як предмет соціальної філософії

Тема 1. Соціальна філософія: предмет, проблематика та функції.

Тема 2. Основні віхи соціально-філософської думки.

Тема 3. Суспільство: сутність і специфіка пізнання.

Тема 4. Основні сфери суспільного життя.

Змістовий модуль 2. Держава, особа, історія у вимірах соціально-філософського аналізу

Тема 5. Соціально-філософські проблеми взаємодії суспільства і держави.

Тема 6. Особа і суспільство.

Тема 7. Філософія історії.

Тема 8. Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень.

Підсумковий контроль проводиться відповідно до діючого Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань студентів Чернігівського національного технологічного університету, погодженого вченою радою ЧНТУ (протокол № 9 від 26.10.2015 р.) і затвердженого ректором (Наказ ректора ЧНТУ № 181 від 29 жовтня 2015 р.).

Семестровий контроль здійснюється у формі *заліку* для студентів денної форми навчання та *екзамену* для студентів заочної форми навчання.

1 Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 1301 <i>«Соціальне забезпечення»</i>	Вибіркова	
	Напрямок підготовки 6.130102 – <i>«Соціальна робота»</i>		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): <hr/>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		3-й	3-й
		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		6-й	6-й
Тижневих годин: аудиторних – 2; самостійної роботи і індивідуальної студента – 4,4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i>	Лекції	
		14 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		14 год.	8 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		62 год.	78 год.
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю:			
Залік	Екзамен		

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи з дисципліни становить в 6-ому семестрі:

Для студентів стаціонару – 2:4,4;

Для студентів заочної форми навчання – 2:6,5.

2 Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни: ознайомити студентів з основними соціально-філософськими і філософсько-історичними теоріями, сформувавши багатоаспектне бачення постсучасної соціальної реальності (світової і вітчизняної) і вміння оцінювати її у динаміці.

Завдання, які вирішуються в процесі вивчення дисципліни:
сформувавши гуманістичну свідомість майбутніх фахівців з соціальної роботи,

виховати у них орієнтацію на соціальні засади філософування;
сприяти реалізації гуманістичного підходу до навчального процесу у вищій школі та у практиці соціальної роботи

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні *знати:*

1. вихідні поняття та терміни соціальної філософії;
2. основні соціально-філософські теорії та персоналії;
3. тематику досліджень з соціальної філософії;
4. визначальні тенденції сучасного суспільного поступу;
5. сучасні підходи до вирішення соціально-філософських проблем.

вміти:

1. співставляти та аналізувати переваги й недоліки певних соціально-філософських підходів до осмислення соціальних явищ і процесів;

2. опрацьовувати тексти з соціальної філософії, висловлювати свою світоглядну позицію щодо прочитаного;

3. аналізувати специфіку сучасних соціальних структур, соціальних інститутів, соціальних відносин, напрямків суспільних перетворень та форм їх дослідження;

4. аналізувати проблеми сучасного життя та прогнозувати розвиток соціальних процесів із використанням соціально-філософських понять та категорій;

5. творчо та критично осмислювати соціальну дійсність, бути активним у прийнятті рішень у суспільному житті, у врегулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, брати участь у функціонуванні й розвитку демократичних інститутів суспільства;

6. застосовувати набуті знання, особливо категоріальний апарат, в межах галузевих знань.

3 Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Суспільство як предмет соціальної філософії

Тема 1. Соціальна філософія: предмет, проблематика та функції

Специфіка соціального пізнання Предмет соціальної філософії. Суспільствознавство як система Соціальна філософія як імпліцитна частина загальної філософії. Статус соціальної філософії. Взаємодія з філософськими науками. Розширення «предметного простору» соціальної філософії в процесі еволюції філософської думки.

Соціальна філософія та соціологія. Соціальна філософія та філософія історії. Соціальна філософія та соціальна робота. Основні функції соціальної філософії.

Гуманістична спрямованість соціальної філософії. Проблема методу у соціальній філософії. Основні методологічні парадигми соціальної філософії (антропоморфна, науково-позитивна, філософсько-антропоцентрична). Категоріально-поняттєвий апарат соціальної філософії.

Соціальна філософія в системі суспільних наук. Соціальна філософія – необхідна складова частина духовної культури суспільства. Діалог соціальної філософії і сучасного суспільства.

Тема 2. Основні віхи соціально-філософської думки

Соціально-філософські погляди мислителів Давнього Сходу.

Проблема людини і суспільства у середньовічних християнських мислителів (Аврелій Августин, Фома Аквінський).

Поворот до проблеми людини у філософії Ренесансу. Проблема свободи волі (Л.Валла). Проблеми взаємовідношення людини, суспільства та держави (Н.Макіавеллі, Т.Мор, Ф.Рабле).

Реформація та її світоглядні ідеї (М.Лютер, Ж.Кальвін, Т.Мюнцер та ін.).

Соціально-філософські погляди мислителів Нового часу. Теорії «природного права» та «суспільної угоди», Т.Гоббс про можливість соціального порядку та організації, про природу людини. Інтерпретація суспільної людини і суспільної реальності у філософії французького Просвітництва. Ідея прогресу (Ж.Кондорсе, Руссо, Вольтер).

Звернення соціальної філософії до сфери належного, ідеалів та цінностей (І.Кант). Філософські основи суспільства, його історії, суспільного буття людини у вченні Г.Гегеля.

Пошуки соціальної теорії у XIX ст. Освоєння методологічного досвіду природничонаукового знання. Соціальна теорія як форма існування соціальної філософії К.Маркса. Програма позитивістської реконструкції соціального пізнання (О.Конт).

Особливості історико-еволюційного та структурно-функціонального підходів у соціальній філософії та соціології кінця XIX-початку XX ст. (Г.Спенсер, Е.Дюркгейм, Г.Зіммель).

Проблеми філософії життя (В.Дільтей, Ф.Ніцше). Неокантіанство, його погляди на природу соціального пізнання (Віндельбанд, Г.Ріккерт та ін.).

М.Вебер про раціоналізацію соціальної дії. Фрейдизм та неофрейдизм про природу суспільства і людини. Теорія соціальних систем Т.Парсонса. Теорія «перефрази» О.Шпенглера. Осмислення проблем науково-технічного поступу (М.Гайдегер, К.Ясперс, Л.Мемфорд, О.Тоффлер та ін.). Концепція ризому Ж.Дельоза та Ф.Гватаррі. Концепція «конфлікту цивілізації» С. Хантінгтона.

Соціально-філософська думка в Україні XIX-XX ст. Гуманістична традиція в поглядах на людину і суспільство (вплив філософії Г.Сковороди). «Філософія серця» П.Юркевича. Соціально-політичні погляди Кирило-Мефодіївського товариства. Історіософія М.Костомарова, П.Куліша. Соціально-філософські погляди М.Драгоманова, І.Франка, В.Винниченка, М.Грушевського. Історіософія В.Липинського. Вольовий націоналізм Д.Донцова.

Тема 3. Суспільство: сутність і специфіка пізнання

Поняття «суспільство» у філософії. Широке та вузьке розуміння поняття. Суспільство і соціальна реальність. Основні елементи соціальної реальності. Внутрішня складність та мінливість феномена «суспільство». Відмінності понять «суспільство», «народ», «нація»

Філософський, історичний та загально-соціологічний підходи до вивчення суспільства. Філософський зміст поняття суспільства. Проблема начала і субстанції суспільства в філософії Ідеалістичний, матеріалістичний, натуралістичний, атомістичний, органістичний та синергетичний підходи до сутності суспільства.

Неоднозначність розуміння суспільства в сучасній філософії. Суспільство як продукт взаємодії людей.

Суспільство і природа. Природне середовище життєдіяльності суспільства, його вплив на суспільне життя. Географічний детермінізм. Філософське обґрунтування геополітичних концепцій.

Історичні особливості взаємодії природи і суспільства, форми природокористування. Концепція ноосфери (Т. де Шарден, В.Вернадський). Екологія та екологічні проблеми в Україні.

Демографічні процеси у системі відтворення умов суспільного життя. Історичні особливості процесів-відтворення народонаселення, його чинники. Демографічний детермінізм.

Тема 4. Основні сфери суспільного життя

Соціальна структура суспільства, її багатомірність. Принципи структурування суспільства, філософська традиція в їх обґрунтуванні. Підсистеми суспільства за сферами, інститутами, хронотопами.

Матеріально-економічна сфера. Суспільне виробництво як соціально-філософська категорія. Діяльність, праця, виробництво. Структура суспільного виробництва. Історичні різновиди суспільного виробництва: проблема типології. Поняття способу виробництва в марксизмі, його евристичні можливості. Власність і відчуження як соціально-філософська проблема. Техніка та науково-технічного прогрес.

Соціальна сфера життя суспільства. Провідні аспекти аналізу соціальної структури: функціональний, організаційний, аспект орієнтації соціальних дій. Категоріальна та нормативно-ціннісна модель соціальної структури. Малі, середні, великі соціальні групи. Соціальна спільнота (група) як основа соціальної структури суспільства. Кровно-родинні спільноти. Соціальні верстви (страти). Соціальна мобільність. Поняття середнього класу. Соціально-етнічні спільноти.

Політична сфера суспільного життя. Політика як форма соціальної діяльності. Політична система: сутність, структура, функції. Держава як базовий елемент політичної системи. Властивості, ознаки, функції, типи держави. Правова держава. Громадянське суспільство.

Духовна сфера життя суспільства. Поняття духовного життя суспільства. Суспільна свідомість та її структура. Суспільна психологія та ідеологія. Рівні суспільної свідомості. Національний характер та менталітет. Форми суспільної свідомості: політична, економічна, моральна, правова, екологічна, естетична, релігійна. Цінності як фундамент культури. Сучасні підходи до філософського осмислення цінностей: натуралістичний психологізм (Дж.Дьюї), аксіологічний трансценденталізм (В.Віндельбанд, Г.Ріккерт), персоналістичний онтологізм (М.Шелер), соціологічна концепція (М.Вебер). Основні компоненти цінностей та їх класифікація. Духовна культура як спосіб нарощення індивідом суспільних цінностей, смислів, духовних надбань. Мова та її роль в суспільстві. Форми соціальної комунікації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Держава, особа, історія у вимірах соціально-філософського аналізу

Тема 5. Соціально-філософські проблеми взаємодії суспільства і держави

Світоглядний зміст питання про взаємовідношення суспільства і держави.

Філософське розуміння природи суспільства та його структури в античній філософії. Вчення про державу (Платон, Аристотель). Держава як політичне суспільство. Філософські погляди на природу держави, влади і

політики (Маккіавеллі, Гоббс, Сен-Сімон, Локк, Гегель, Маркс). Б.Кістяківський про співвідношення держави і особи.

Сучасні філософські погляди на природу держави і права. Держава як соціальний інститут. Основні ознаки держави. Проблема легітимації держави. Влада як загальна форма розвитку і функціонування суспільства.

Концепції правової держави. Основні концепції та ознаки громадянського суспільства. Основні етапи громадянського поступу. Громадянський поступ в сучасній Україні: чинники та зміст.

Специфіка суспільного буття людини в державі. Проблема тоталітаризму і демократії у сучасній соціальній філософії (К.Поппер, Ф.Хайєк, Г.Арендт та ін.).

Тема 6. Особа і суспільство

Визначення особи як філософсько-світоглядна проблема. Основні підходи до визначення сутності людини в сучасній філософії. Суперечності природничо-антропологічних інтерпретацій людини.

Співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість» («особа»). Людина як соціокультурна форма буття. Природно-біологічна необхідність людського буття. Суспільна необхідність людського існування. Особа і соціокультурне середовище. Соціалізація як процес засвоєння людьми соціального досвіду та ціннісних орієнтацій певного суспільства. Соціальні ролі та їх зумовленість культурним контекстом і стереотипами мислення. Соціальний тип особистості: діяч, мислитель, людина почуттів і емоцій, гуманіст і подвижник. Культурна і цивілізаційна обумовленість типів особистості.

Ідентичність як первинна і необхідна умова становлення особистості. Класична, неklasична, постнеklasична інтерпретація ідентичності як характеристики особистості. «Інаковість», «відмінність», «множинність» особистості (Т.Адорно, Ж.Дельоз, Ж.Дерріда, Е.Левінас, М.Фуко, М.Хоркхаймер та ін.). Гендерна ідентичність.

Свобода особистості і відповідальність. Філософія свободи людини І.Канта, Г.Гегеля, А.Шопенгауера, Ф.Ніцше, Ж.-П.Сартра, К.Ясперса, М.Бердяєва, В.Соловйова. Свобода як «пізнана необхідність», як свавілля і анархія, як рівність і справедливість. Свобода волі як можливість внутрішнього самовизначення людини. Волонтаризм та фаталізм. Моделі взаємовідносин особистості й суспільства стосовно свободи та її атрибутів: боротьба за свободу, втеча від суспільства, примирення із суспільством, співмірність із суспільством..

Духовні цінності як духовний капітал людства. Етика аскетизму. Концепція утилітаризму. Загальнолюдські ідеали в концепціях «благоговіння перед життям» (А.Швейцер), «заслужуй любов ближнього» (Г.Сельє), «мети для людства» (А.Печчеї), «шлях ненасильства» (М.Ганді), «ноосфери» (В.Вернадський) та ін.

Проблема життя, смерті й безсмертя в духовному досвіді людини. Види безсмертя людини. Біоетика та етичні проблеми евтаназії, декортикація, аборт, суїцид, пересадка органів, нові технології дітонародження, генна інженерія, статева самоідентифікація людини тощо.

Тема 7. Філософія історії

Формування предмету філософії історії. Філософія історії та історія. Філософія історії та соціальна філософія і соціологія. Структура та функції філософії історії.

Еволюція історичної самосвідомості. Основні етапи розвитку філософії історії.

Проблема єдності та багатоманітності всесвітньої історії. Культурно-цивілізаційні типології суспільств. Історія як співіснування у часі і просторі, різноманітних, виособлених культур і цивілізацій (М. Данилевський, О. Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін).

Проблема спрямованості історичного процесу. Ідея поступу в історії.

Лінійні та циклічні моделі історії. Проблема початку історії та її кінця в християнській історіософії. Пошуки єдиної субстанції, що розкривається в часі. Ідея «природного закону», що спрямовує історичні діяння людей (Т. Гоббс, Дж. Локк та ін.). Ідея поступу в Просвітництві. Проблема критеріїв поступу, визнання суперечливого характеру прогресу. Гегелівська концепція спрямованості історії, її телеологізм та фіналізм.

Соціальні утопії про майбутнє досконале суспільство. Марксистська концепція прогресу. Еволюціонізм ХІХ ст. про спрямованість соціальних змін та їх необхідність.

Криза «прогресистської ідеології». Відмова від активістських претензій людини на перетворення світу на раціональних засадах у посткласичній філософії. Ідеї конвергенції та їх обґрунтування на засадах «технологічного детермінізму» (Р. Арон, Д. Белл, Д. Гелбрайт та ін.).

Постановка питання про «кінець історії» в новітній філософії історії (Ф. Фукуяма). Теоретики «постісторії» (Л. Мамфорд, А. Гелен, Ж. Бодріяр та ін.). Постанова питання про історію як багатовимірний простір можливих соціокультурних змін. «Ризомна» модель історичного простору.

Тема 8. Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень

Поняття глобалізації. Різнопредметні підходи до розуміння глобалізації (культурологічний, економічний, географічний, історичний філософський).

Періодизація глобалізації. Основні виміри глобалізації як соціального феномену: соціально-політичний, соціально-економічний, соціокультурний.

Тенденції глобального цивілізаційного процесу в соціокультурній сфері. Культурна поляризація. Культурна асиміляція. Культурна гібридизація. Культурна ізоляція. Культурна поляризація.

Соціально-філософський зміст постановки питання про причини, характер, і наслідки глобальних проблем ХХ- поч. ХХІ ст.

Типологія глобальних проблем. Проблема «виживання» в сучасну епоху. Основні підходи до глобальних проблем.

Римський клуб і проблеми глобального моделювання. Проблема «екологічного імперативу» у сучасній філософії. Проблема формування екологічної свідомості.

Пошуки форм співпраці світового співтовариства у вирішенні глобальних проблем сучасності.

4 Структура навчальної дисципліни «Соціальна філософія»

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання									
		Всього		У тому числі							
				Лек.		Прак.		Лаб.		Сам.роб.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Змістовий модуль 1. Суспільство як предмет соціальної філософії											
1	Соціальна філософія: предмет, проблематика та функції.	10	14	2	2		2			8	10
2	Основні віхи соціально-філософської думки.	12	12	2		4	2			8	10
3	Суспільство: сутність і специфіка пізнання.	12	12	2	2	2				8	10
4	Основні сфери суспільного життя.	11	9	2		2				7	9
	Разом за змістовим модулем 1	45	47	8	4	6	4			31	39
Змістовий модуль 2. Держава, особа, історія у вимірах соціально-філософського аналізу											
5	Соціально-філософські проблеми взаємодії суспільства і держави.	10	12				2			8	10
6	Особа і суспільство.	12	10	2		2				8	10
7	Філософія історії.	12	10	2		2				8	10
8	Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень.	11	11	2		2	2			7	9
	Разом за змістовим модулем 2	45	43	6		8	4			31	39
Разом		90	90	14	4	14	8			62	78

5 Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Основні віхи соціально-філософської думки: західноєвропейський контекст	2
2	Історія соціальної філософії: вітчизняний контекст	2
3	Суспільство: сутність і специфіка пізнання	2
4	Основні сфери суспільного життя	2
5	Особа і суспільство	2
6	Філософія історії	2
7	Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень	2
	Разом	14

6 Плани семінарських занять

Семінар 1

Основні віхи соціально-філософської думки: західноєвропейський контекст

План

- Соціально-філософські ідеї мислителів Давнього Сходу та Заходу:
  - соціально-філософська концепція Конфуція;
  - Платон і Аристотель про суспільство і державу.
- Вчення про суспільство в середньовічній філософії (Аврелій Августин, Томас Аквінський).
- Взаємовідносини людини, суспільства, держави у філософії Відродження (Т.Мор, Н.Макіавеллі, Т.Кампанелла).
- Соціально-філософські ідеї мислителів Нового часу (Т.Гобс, Дж. Локк про соціальний порядок; ідея прогресу Ж.Кондорсе, О.Ламетрі).
- Соціально-філософські вчення XIX-XX ст.:
  - неокантіанство (В. Віндельбанд, Г. Ріккерт).
  - екзистенціалізм (М.Хайдеггер, К.Ясперс, Ж.-П.Сартр, А.Камю).
  - позитивізм (О.Конт, Г.Спенсер, М.Вебер, Ф.Тьонніс, Е.Дюркгейм).
  - марксизм: теорія суспільно-економічної формації (К.Маркс, Ф.Енгельс, В.Ленін).
- Теорії постіндустріального суспільства та постмодернізм (О.Тоффлер, З.Бжезінський, У.Бек, З.Бауман).

Література

основна:

1. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): підручник для студ. вищ. навч. закл. / Віктор Петрович Андрущенко. – К. : Тандем, 2000. – 416 с
2. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. / В.Андрущенко, Л.Губерський, М.Михальченко. – К.: Генеза, 2006. – 656 с.
3. Історія соціологічної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник / за ред. В. М. Пічі. – Львів, 2016. – 687 с.
4. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. Л.В. Губерського. – К., 2012. – 621 с
5. Хрестоматія по філософії: Учеб. пособие / Под ред. П.В. Алексеева, А.В. Панина. – М.: Проспект, 2007. – 576 с.

додаткова:

6. Августин А. О граде Божиим // Блаженный Августин. Творения. Т. 3-4. СПб. – К., 1998.
7. Аристотель. Политика / Сочинения: В 4-х т. – Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С. 376-644.
8. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990.
9. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года.// Маркс К. Социология. – М., 2000.
10. Омельченко Ю.В. Масове суспільство у соціально-філософських концепціях кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.. / Ю. В. Омельченко // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 72.
11. Парсонс Т. Система современных обществ / Толкотт Парсонс; пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалёва; науч. ред. пер. М. С. Ковалёва. – М. : Аспект-Пресс, 1998. – 269, [1] с.
12. Платон. Государство. // Собрание сочинений в 4 т. – Т. 3. – М., 1994.
13. Руссо Ж.-Ж. Рассуждение о происхождении и основаниях неравенства между людьми // Руссо Ж.-Ж. Трактаты. – М., 1969. – С. 31-108.
14. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Соколова; Пер. с англ. – М.: Политиздат, 1992. – 393 с.
15. Тоффлер Э. Третья волна. – М. – 2000.
16. Тоффлер А. Футурошок. – СПб.: Лань, 1997.

Семинар 2

Історія соціальної філософії: вітчизняний контекст

План

1. Особливості ментальності українців та їх вплив на суспільну культуру.

2. Соціально-філософські ідеї мислителів Київської Русі («Слово про Закон і Благодать» Іларіона, «Повчання дітям» Володимира Мономаха та ін.)
3. Соціально-філософські вчення ренесансно-реформаційного періоду в Україні (Ст.Оріховський Роксолан, Х.Євлевич, Ст.Калиновський, Т.Прокопович, Г.Сковорода).
4. Соціально-політичні погляди діячів Кирило-Мефодіївського товариства (М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко).
5. Соціально-філософські вчення М.Драгоманова, І.Франка, В.Винниченка, М.Грушевського.
6. Історіософія В.Липинського. Націоналізм Д.Донцова.

Теми для доповідей та творчих робіт:

Держава у соціально-філософській концепції Ст.Оріховського-Роксолана.
 Соціально-філософські погляди Г.Сковороди
 «Філософія серця» П.Юркевича.
 Ідея громади у соціальній філософії М.Драгоманова.
 Вчення про поступ І.Франка.
 Ідея колектократії В.Винниченка.

Література:

основна:

1. Горський В. Історія української філософії. – К.: Наукова думка, 2000. – 286 с.
2. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. Л.В. Губерського. – К., 2012. – 621 с
3. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. – К.: «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.

додаткова:

4. Булашев Г. Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах та віруваннях. – К.: Довіра, 1992. – 414 с.
5. Велесова книга: Легенди. Міти. Думи: Скрижалі буття українського народу. / Упоряд. Б.
6. Володимир Мономах. Повчання. // Хроніка–2000. – 2000. – Вип. 37–38 – С. 158–169.
7. Гнатенко П.И. Национальная психология. – Днепропетровск: ДГУ, 2000. – 213 с.
8. Грушевський М.С. Хто такі українці і чого вони хочуть? – К.: Знання, 1991. – 240 с.
9. Драгоманов М.П. Вибране. / Упоряд. та прим. Р. Міщука, В. Шандри. – К.: Либідь, 1991. – 682 [3] с.

10. Дрогобич Ю. VERBA MAGISTRI: пророцтва і роздуми. – Дрогобич: Вимір, 2001. – 343 [2] с.
11. Куліш П. Хутірська філософія і віддалена од світу поезія. // Хроніка–2000. – 1993. – № 3 – 4. – С. 104–127.
12. Нічик В.М., Литвинов В.Д., Стратій Я.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XVI – XVII ст.). – К.: Наукова думка, 1991 – 380 [4] с.
13. Оріховський-Роксолан Ст. Напучення польському королеві... // Хроніка–2000. – 2000. – Вип. 37–38. – С.182–190
14. Сковорода Г.С. Повне зібрання творів: У 2 т. – К.: Наукова думка, 1973. – Т. 1. – 531 с.
15. Українські гуманісти епохи Відродження: Антологія: У 2 ч. / НАН України, Ін-т філософії; Ред. В. Нічик. – К.: Наукова думка: Основи, 1995. – Ч. 1. – 430 с.
16. Чижевський Д. Нариси з історії філософії на Україні. – К.: Орій; Кобза, 1992. – 230 с.
17. Шевченко В.І. Філософська зоря Лазара Барановича. – К.: Укр. Центр духовної культури, 2001. – 232 с.

Семінар 3

Суспільство: сутність і специфіка пізнання

План:

1. Поняття «суспільство» у філософії та основні підходи до його тлумачення.
2. Суспільство і природа. Природне середовище життєдіяльності суспільства, його вплив на суспільне життя.
3. Демографічні процеси в системі відтворення умов суспільного життя.

Теми для доповідей та творчих робіт:

Внутрішня складність та мінливість феномена «суспільство».
 Відмінності понять «суспільство», «народ», «нація».
 Проблема начала і субстанції суспільства в філософії.
 Ідеалістичний, матеріалістичний, натуралістичний, атомістичний, органістичний та синергетичний підходи до сутності суспільства.
 Неоднозначність розуміння суспільства в сучасній філософії.
 Суспільство як продукт взаємодії людей.
 Географічний детермінізм.
 Філософське обґрунтування геополітичних концепцій.
 Історичні особливості взаємодії природи і суспільства, форми природокористування.
 Концепція ноосфери (Т. де Шарден, В.Вернадський).
 Екологія та екологічні проблеми в Україні.
 Демографічні процеси у системі відтворення умов суспільного життя.
 Історичні особливості процесів-відтворення народонаселення, його чинники.
 Демографічний детермінізм.

Література:

основна:

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. – К.: «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.
2. Андрущенко В.П. Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: «Генеза», 2003. – 368 с.
3. Афанасенко В. С., Горлач М. І., Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Квіткін П.В. Соціальна філософія: підруч. для вищої шк.. – Х.: Прапор, 2011. – 679 с.
4. Барулин В.С. Социальная философия: Учебник. – Изд. 2-е. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 560 с.
5. Подольська Є.А. Природа як об'єкт філософської рефлексії // Філософія. Підручник. – К., 2006.

додаткова:

6. Ауреліо Печчеї Людські якості. – М., 1985.
7. Бауман З. Текущая современность [пер. с англ. под ред. Ю.В.Асочакова]. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
8. Бріньолфссон Е. Друга епоха машин : [робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій : пер. з англ.] / Ерік Бріньолфссон, Ендрю Макафі. - Київ : FUND, 2016. – 236 с.
9. Вернадський В.І. Декілька слів про ноосферу. // Губернський Л. Філософія Хрестоматія: від витоків до сьогодення. – К., 2012. – 217-225.
10. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. – Київ; Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 520 с.
11. Колодій А. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні : монографія / Антоніна Колодій. – Львів : Червона Калина, 2002. – 275 с.
12. Момджян К.Х. Социум. Общество. История. – М., 1994. – 240 с.
13. Населення України: демографічні складові людського розвитку : монографія / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи ; [за ред. О. М. Гладуна]. - Умань, 2015. - 179 с.
14. Пригожин И., Стенгерс И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой. / Пер. с англ. Ю. Данилова; Ред. В. Аршинова и др. – М.: Прогресс, 1986. – 431 с.
15. Філософський словник соціальних термінів [упорядники В.П.Андрущенко, М.І.Бойченко, М.І.Михальченко]. – Х: Корвін, 2002. – 672 с.
16. Швейцер А. Благоговение перед жизнью. – М., 1992.

Семінар 4

Основні сфери суспільного життя

План:

1. Соціальна структура суспільства: багатомірність та принципи структурування.
2. Матеріально-економічна сфера:
  - а) суспільне виробництво: структура, історичні різновиди, проблема типології;
  - б) власність і відчуження як соціально-філософська проблема;
  - в) техніка та науково-технічного прогрес.
3. Соціальна сфера життя суспільства:
  - а) основні аспекти аналізу соціальної структури: функціональний, організаційний, аспект орієнтації соціальних дій;
  - б) малі, середні, великі соціальні групи;
  - в) соціальна спільнота (група) як основа соціальної структури суспільства.
4. Політична сфера суспільного життя:
  - а) політика як форма соціальної діяльності;
  - б) політична система: сутність, структура, функції;
  - в) держава як базовий елемент політичної системи.
5. Духовна сфера життя суспільства.
  - а) суспільна свідомість та її структура
  - б) суспільна психологія та ідеологія;
  - в) національний характер та менталітет;
  - г) цінності як фундамент культури;
  - д) мова та її роль в суспільстві.

Теми для доповідей та творчих робіт:

Соціальна структура суспільства, її багатомірність.
Підсистеми суспільства за сферами, інститутами, хронотопами.
Соціальна спільнота (група) як основа соціальної структури суспільства.
Правова держава.
Громадянське суспільство та перспективи його становлення в Україні.
Цінності як фундамент культури.
Мова та її роль в суспільстві.
Форми соціальної комунікації.
Людинотворча сутність культури.
Проблема збереження культурної ідентичності в умовах глобалізації.

Література:

основна:

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні

на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. – К.: «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.

2. Андрущенко В.П. Михальченко М.І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: «Генеза», 2003. – 368 с.
3. Афанасенко В. С., Горлач М. І., Данильян О.Г., Дзьобань О.П., Квіткін П.В. Соціальна філософія: підруч. для вищої шк.. – Х.: Прапор, 2011. – 679 с.
4. Барулин В.С. Социальная философия: Учебник. – Изд. 2-е. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 560 с.

додаткова:

5. Андрущенко В.П. Організоване суспільство. – К., 2006.
6. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структура. / Пер. с фр., послесл. и примеч. Е.А Самарской. – М.: Республика; Культурная революция, 2006.
7. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості. Дослідження категорії громадське суспільство. – Львів: «Літопис», 2000.
8. Маркс К. Економічно-філософські рукописи 1844 року / Маркс К., Енгельс Ф. З ранніх творів. – К.: ВПЛУ, 1973.
9. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Т.1,2.– К.,1994.
10. Пріоритети розвитку громадянського суспільства України. / М. Лациба, О. Вінніков, Л. Сідельнік, Д. – К., 2008.
11. Проблема человека в западной философии / Сост. П.С.Гуревич. –
12. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М.,1992.
13. Табачковський В. Життєвий світ людини і пізнання:
14. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології. – К.: Дух і Літера, 2005.
15. Шелер М. Ресентимент в структуре моралей. – СПб., 1999.

Семінар 5 Особа і суспільство

План:

1. Поняття людини. Суперечності визначення людини у філософії.
2. Біологічне і соціальне в людині. Людина як соціокультурна форма буття.
3. Ідентичність як первинна і необхідна умова становлення особистості.
4. Духовні цінності як духовний капітал людства.

Теми для доповідей та творчих робіт:

Природно-біологічна необхідність людського буття.

Суспільна необхідність людського існування.

Соціальна спільнота (громада) як основа соціальної структури суспільства.

Соціальні ролі та їх зумовленість культурним контекстом і стереотипами мислення.

Класична, некласична, постнекласична інтерпретація ідентичності як характеристики особистості.

Громадянське суспільство та перспективи його становлення в Україні.

Цінності як фундамент культури.

Мова та її роль в суспільстві.

Форми соціальної комунікації.

Людинотворча сутність культури.

Свобода особистості і відповідальність.

Проблема збереження культурної ідентичності в умовах глобалізації.

Гендерна ідентичність.

Проблема життя, смерті й безсмертя в духовному досвіді людини.

Етика аскетизму.

Концепція утилітаризму.

Біоетика етичні проблеми евтаназії.

основна

1. Табачковський В.Г., Булатов М.О., Хамітов Н.В. та ін. Філософія: світ людини. Курс лекцій: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.
2. Петрушенко В.Л. Філософія: Навч. посіб. для студ. вищ. закл. освіти I-IV рівнів акредитації. – К.: Каравела, 2001.
3. Філософія: Курс лекцій. Навч. посібник для студ. вузів / Бичко І.В. та ін. – К., 1993.
4. Шевченко В.І. Дружба з мудрістю або ключові проблеми української філософії (Теоретико-методологічний коментар до курсу філософії у ВНЗ). – К., 2007. (Розділ 4. Людина та її світотворча функція)

додаткова

5. Андрос Є.І. та ін. Специфіка та визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання / Є.І. Андрос, Г.І. Шалашенко, Н.В. Хамітов, Т.В. Лютий, В.П. Загороднюк, Л.А. Солонько, Г.П. Ковадло, А.М. Дондюк, Є.В. Миролубенко, С.Д. Вишинський, К.С. Малеев. – К.: Стилос, 2015. – 380 с.
6. Андрущенко В., Губернський, Михальченко. Культура, ідеологія, особистість. – К., 2002.
7. Бердяев Н.А. О назначении человека. – М., 1993.
8. Больнов О.Ф. Філософська антропологія та її методичні принципи / Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрямки. Хрестоматія: Навч. посібник / Упорядники В.В. Лях, В.С. Пазенок. – Київ: Ваклер, 1996.
9. Габермас Ю. Структурні перетворення у сфері відкритості.
10. Камю А. Бунтующий человек. – М., 1990.
11. Проблема человека в западной философии / Сост. П.С.Гуревич. – М., 1988.
12. Рикер П. Человек как предмет философии // Вопр. философии. – 1989. – № 2.

13. Содомора П. Соціальна природа людини в Аристотеля, Августина і Томи // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 4. – с. 55-62
14. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. – М., 1992.
15. Табачковський В. Життєвий світ людини і пізнання: персоналістична інтерпретація / Філософська думка, 2006. – №2.
16. Тейяр де Шарден. Феномен человека. – М., 1990.
17. Франкл В. Человек в поисках смысла. – М., 1990.
18. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. – М., 1993.
19. Фромм Э. Бегство от свободы. – М., 1990.
20. Шелер М. Ресентимент в структуре моралей. – СПб., 1999.

Семинар 6 **Філософія історії**

План:

1. Філософія історії: предмет, проблематика, функції.
2. Еволюція історичної самосвідомості. Основні етапи розвитку філософії історії.
3. Лінійні та циклічні моделі історії.
4. Проблема «кінця історії» в новітній філософії історії (Ф. Фукуяма).

Теми для доповідей та творчих робіт:

Культурно-цивілізаційні типології суспільств.
 Історія як співіснування культур і цивілізацій (М.Данилевський, О.Шпенглер, А. Тойнбі, П. Сорокін.
 Проблема спрямованості історичного процесу.
 Гегелівська концепція спрямованості історії, її телеологізм та фіналізм.
 Соціальні утопії про майбутнє досконале суспільство.
 Криза «прогресистської ідеології».
 Ідеї конвергенції та їх обґрунтування на засадах «технологічного детермінізму» (Р. Арон, Д. Белл, Д. Гелбрайт та ін.).
 Ідея постісторії (Л. Мамфорд, А. Гелен, Ж. Бодріяр та ін.).
 «Ризомна» модель історії.

Література:

основна

1. Вільчинський Ю.М. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності: [лекції]. – К. : Поліграфкнига, 2009. - 360с.
2. Предборська І. М. Філософія історії: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Предборська, С. О. Ганаба. – Суми : Університетська книга, 2012. – 231 с.
3. Філософія історії: підручник / О.А. Габрієлян., І.І. Кальной – К.: Академвидав, 2011. – 213 с.

4. Філософський словник соціальних термінів [упорядники В.П.Андрущенко, М.І.Бойченко, М.І.Михальченко]. – Х: Корвін, 2002. – 672 с.

додаткова

5. Бодрийяр Ж. Иллюзия конца или прекращение событий. // РЖ ИНИОН РАН. Сер. 3. Философия. – 1998. – № 3. – С. 23–34.
6. Лотман Ю.М. Исторический процесс: закономерность и случайность, прерывность и непрерывность, постепенность и взрыв. // История. – 1994. – № 32 (октябрь). – С. 6–7.
7. Михальченко М. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. – Дрогобич: Відродження, 2004. – 488 с.
8. Ницше Ф. О пользе и вреде истории для жизни. // Сумерки кумиров. Утренняя заря: Сборник. / Пер. с нем. – Минск: Попурри, 1999. – 512 с.
9. Носова Г. Контроверзи класичного та некласичного розуміння: «історичне» та «неісторичне», міф та образ. // Філософська думка. – 2001. – № 4. – С. 104–126.
10. Поппер К. Злиденність історизму: Пер. з англ. – К.: Абрис, 1994. – 184 с.
11. Ясперс К. Всемирная история философии. Введение. – СПб.: Алетэйя, 2000. – 270 с.
12. Ясперс К. Смысл и назначение истории: Пер. с нем. – М.: Политиздат, 1991. – 527 с.

Семинар 7

Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень

План:

1. Глобалізація: поняття, періодизація, основні виміри.
2. Типологія глобальних проблем сучасності.
3. Співпраця світового співтовариства у вирішенні глобальних проблем сучасності.

Теми для доповідей та творчих робіт:

Різнопредметні підходи до розуміння глобалізації (культурологічний, економічний, географічний, історичний філософський).

Проблема «виживання» в сучасну епоху.

Римський клуб і проблеми глобального моделювання.

Шляхи подолання глобальних проблем.

Соціальне прогнозування.

Культурна поляризація.

Культурна асиміляція.

Культурна гібридизація.

Культурна ізоляція.

Проблема формування екологічної свідомості.
Проблема «екологічного імперативу» у сучасній філософії.
Цивілізаційний вибір України.

Література:

основна

1. Афонін Е. А., Бандурка О. М., Мартинов А. Ю. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-філософський аналіз). – К.: ПАРАПАН, 2002. – 352 с.
2. Пригожин И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. – М., 2000. – 310 с
3. Філософський словник соціальних термінів [упорядн. В.П.Андрущенко, М.І.Бойченко, М.І.Михальченко]. – Х: Корвін, 2002. – 672 с.

додаткова

4. Бауман З. Текущая современность [пер. с англ. под ред. Ю.В.Асочакова]. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
5. Гергун А. В. Глобальна справедливість: контрверза універсалізму та партикуляризму: [монографія] / А. В. Гергун ; [відп. ред. А. М. Єрмоленко] ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. - Київ : Наук. думка, 2016. - 213 с.
6. Канцір В.С. Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір: монографія / В. С. Канцір. - Л. : Край, 2011. – 554 с.
7. Мир в 2050 году / под. ред. Д. Франклина и Дж. Эндрюса; пер. с англ. – М. : Из-во «Манн, Иванов и Фербер; Из-во «Эксмо», 2013. – 368 с.
8. Скотт Дж. Благими намерениями государства. Почему и как проваливались проекты улучшения условий человеческой жизни / Дж. Скотт; пер. с англ. Э. Н. Гусинского, Ю. И. Турчаниновой. – М. : Университетская книга, 2005. – 568 с.
9. Печчеи А. Человеческие качества. – М.: Прогресс, 1980.
10. Соціальні практики в глобальному вимірі / Попов Б. В., Фадєєв В. Б., Носова Г. Ю., Багінський В. В., Нельга О. В. – К.: Наукова думка, 2007.
11. Тоффлер А. Футурошок. – СПб.: Лань, 1997.
12. Погосян В.Г. Методологічні підходи до проблеми системних трансформацій (соціально-філософський аналіз) / В.Г. Погосян // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2007. — Вип. 62. — С. 206-216.
13. Хелд Д. И др. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура. – М., 2004.

7 Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів

Самостійна робота студента (СРС) є невід'ємною складовою освітнього процесу у ЧНТУ, в процесі якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. СРС є основним засобом засвоєння ним навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни «Соціальна філософія» може виконуватись у бібліотеці університету, навчальних кабінетах, а також у домашніх умовах.

З метою засвоєння дисципліни «Соціальна філософія» використовуються такі організаційні форми СРС:

– робота студента, яка виконується самостійно у вільний від занять, зручний для нього час, як правило, поза аудиторією;

– індивідуальна робота студента – це аудиторна самостійна робота за індивідуальними завданнями під керівництвом викладача, під час виконання якої студент може отримати методичну допомогу у вигляді консультацій щодо виконання цієї роботи, при цьому консультації носять індивідуальний характер. Вона може включати вивчення окремих тем чи конкретних питань навчальної дисципліни.

Рівень СРС перевіряється як під час аудиторних занять (експрес-опитування на лекції, відповіді та письмові роботи на семінарських заняттях), так і під час підсумкового модульного контролю. Самостійна робота студента (СРС) є невід'ємною складовою освітнього процесу у ЧНТУ, в процесі якої заплановані завдання виконуються студентом під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. СРС є основним засобом засвоєння ним навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з дисципліни «Соціальна філософія» може виконуватись у бібліотеці університету, навчальних кабінетах, а також у домашніх умовах.

З метою засвоєння дисципліни «Соціальна філософія» використовуються такі організаційні форми СРС:

– робота студента, яка виконується самостійно у вільний від занять, зручний для нього час, як правило, поза аудиторією;

– індивідуальна робота студента – це аудиторна самостійна робота за індивідуальними завданнями під керівництвом викладача, під час виконання якої студент може отримати методичну допомогу у вигляді консультацій щодо виконання цієї роботи, при цьому консультації носять індивідуальний характер. Вона може включати вивчення окремих тем чи конкретних питань навчальної дисципліни.

До кожної з 8-ми тем курсу нижче наведені *завдання для самостійної роботи студентів*. Рівень опрацювання студентами зазначених питань перевіряється як під час аудиторних занять (експрес-опитування на лекції, відповіді та письмові роботи на семінарських заняттях), так і під час підсумкового модульного контролю.

8 Завдання для самостійної роботи студентів

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальна філософія: предмет, проблематика та функції	8
2	Основні віхи соціально-філософської думки	8
3	Суспільство: сутність і специфіка пізнання	8
4	Основні сфери суспільного життя	7
5	Соціально-філософські проблеми взаємодії суспільства і держави	8
6	Особа і суспільство	8
7	Філософія історії	8
8	Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень	7
	Разом	62

ЗМ 1. Суспільство як предмет соціальної філософії

ТЕМА 1. Соціальна філософія: предмет, проблематика та функції

Питання для самостійного вивчення:

1. Взаємодія соціальної філософії з філософськими науками.
2. Соціальна філософія та соціологія.
3. Соціальна філософія та філософія історії.
4. Соціальна філософія та соціальна робота.
5. Діалог соціальної філософії і сучасного суспільства.

Практичні завдання:

1. На основі опрацювання рекомендованої літератури до теми 1 підготуйте реферативну відповідь обсягом 4-5 сторінок на одне з наступних питань:

Варіант № 1: «Гуманістична спрямованість соціально-філософського знання»;

Варіант № 2: «Основні проблеми соціальної філософії»

Варіант № 3: «Соціальна філософія як соціальна технологія»;

Варіант № 4: «Соціальна філософія та соціальна робота»;

Варіант № 5: «Проблема методу у соціальній філософії»;

Варіант № 6: «Соціальна філософія – необхідна складова частина духовної культури суспільства»;

Варіант № 7: «Специфіка соціального пізнання»;

Варіант № 8: «Діалог соціальної філософії і сучасного суспільства»;

Варіант № 9: «Основні методологічні парадигми соціальної філософії»;

Варіант № 10: «Соціальна філософія як імпліцитна частина загальної філософії».

2. Відобразіть схематично вплив та залежність соціальної філософії від різних галузей наукових знань, яким навчаються студенти спеціальності «соціальна робота».

3. Поясніть специфіку предмету соціальної філософії в порівнянні з предметами інших наук.

4. Охарактеризуйте місце соціальної філософії у сучасному суспільному житті України.

Рекомендована література:[15, 21, 27, 46, 47-49, 53-59]

ТЕМА 2. Основні віхи соціально-філософської думки

Питання для самостійного вивчення:

1. Соціально-філософські погляди мислителів Давнього Сходу.
2. Реформація та її світоглядні ідеї (М.Лютер, Ж.Кальвін, Т.Мюнцер та ін.).
3. Звернення соціальної філософії до сфери належного, ідеалів та цінностей (І.Кант).
4. Філософські основи суспільства, його історії, суспільного буття людини у вченні Г.Гегеля. Пошуки соціальної теорії у ХІХ ст.
5. Неокантіанство, його погляди на природу соціального пізнання (Віндельбанд, Г.Ріккерт та ін.).
6. Концепція «конфлікту цивілізації» С. Хантінгтона.
7. Соціально-політичні погляди Кирило-Мефодіївського товариства.

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте особливості конституювання соціальної філософії.
2. Назвіть та охарактеризуйте відомі Вам філософські вирази про суспільство. Кому з філософів вони належали? Поясніть сучасне розуміння цих виразів.
3. Розкрийте специфіку соціальної філософії Стародавньої Індії та Китаю.
4. Поміркуйте над своєрідністю античної соціальної філософії порівняно з філософією Стародавньої Індії та Китаю.
5. Обґрунтуйте головну проблему, що була висунута середньовічною соціальною філософією. Дайте характеристику поглядам Аврелія Августина.
6. Охарактеризуйте проблему суспільства у гуманістичній філософській традиції епохи Відродження.
7. Поясніть сутність теорій «природного права» та «суспільної угоди», представлених у філософських вченнях мислителів Нового часу.
8. Порівняйте філософські погляди німецьких класичних філософів на основи суспільства, його історії, суспільного буття людини.
9. Порівняйте особливості історико-еволюційного та структурно-функціонального підходів у соціальній філософії та соціології кінця ХІХ-початку ХХ ст..

10.Зробіть періодизацію української соціально-філософської думки. Який з періодів розвитку української соціальної філософії на Вашу думку є найвизначнішим та чому?

12.Хто з українських філософів на Вашу думку сприяв розквіту української соціально-філософської думки? Аргументуйте власну думку і наведіть приклади.

Рекомендована література:[1-20, 46, 47, 67, 68]

ТЕМА 3. Суспільство: сутність і специфіка пізнання

Практичні завдання:

1.Порівняйте філософський, історичний та загально-соціологічний підходи до вивчення суспільства.

2.Охарактеризуйте роль природного середовища життєдіяльності суспільства на суспільне життя.

3.Проаналізуйте характерні риси індустріального та постіндустріального суспільства на прикладі порівняння сучасного стану України з різними розвинутими країнами світу. Оформіть відповідь у вигляді порівняльної таблиці.

4.Розкрийте вплив демографічних процесів на відтворення умов суспільного життя.

5. Що таке суспільство? У чому полягає специфіка буття суспільства?

6. Охарактеризуйте сучасні тенденції розвитку українського суспільства

Рекомендована література:[21, 25,31,34, 39,40, 46-49]

ТЕМА 4. Основні сфери суспільного життя

Практичні завдання:

1.Охарактеризуйте поняття «соціальна структура суспільства». Визначте основні елементи соціальної структури українського суспільства.

2.З'ясуйте специфіку матеріально-економічної сфери соціального буття.

3.Розкрийте сутність суспільного виробництва як соціально-філософська категорії.

4.Поясніть проблему типології історичних різновидів суспільного виробництва.

5.Розкрийте роль громади в суспільних трансформаціях українського суспільства.

6.Поміркуйте над значенням середнього класу для розбудови громадянського суспільства.

7.Охарактеризуйте сутність, структуру, функції політичної системи України.

8. Дайте власну оцінку становленню громадянського суспільства в Україні.

9. З'ясуйте роль духовної культури в суспільстві.

Рекомендована література: [15, 21, 27, 30, 35, 51]

ЗМ. 2. Держава, особа, історія у вимірах соціально-філософського аналізу

ТЕМА 5. Соціально-філософські проблеми взаємодії суспільства і держави

Практичні завдання:

1. Проаналізуйте філософську сутність проблеми взаємовідношення суспільства і держави. Які існують основні способи філософського вирішення цієї проблеми?

2. Дайте характеристику понять «держава», «влада», «політика».

3. Порівняйте філософські погляди на природу держави, влади і політики (Маккіавеллі, Гоббс, Сен-Сімон, Локк, Гегель, Маркс).

4. Поясніть висловлення В.М. Попович: «ідея громади (спільноти) останнім часом була висунута як відповідь на проблеми нинішнього суспільства й свідчить про кризу сучасної держави».

5. Охарактеризуйте громадянський поступ (за А.Карасем). В чому полягає його зміст та функції?

6. Визначте філософський зміст проблеми суспільного буття людини в державі.

7. З'ясуйте сутність проблеми тоталітаризму і демократії в сучасному світі. Визначте особливості осмислення цієї проблеми у сучасній соціальній філософії (К.Поппер, Ф.Хайєк, Г.Арендт та ін.).

Рекомендована література:[8, 10, 12, 16, 25, 36, 37, 43]

ТЕМА 6. Особа і суспільство

Завдання для самостійного вивчення:

Практичні завдання:

1. Охарактеризуйте феномен людини як філософсько-світоглядну проблему.

2. Розкрийте суперечності природничо-антропологічних інтерпретацій людини.

3. Поясніть висловлення Е.Фромма:

«Соціальна історія людини почалась із того, що вона виросла зі стану єдності з природою, усвідомивши себе як істоту, окрему від довколишнього світу і від інших людей... В історії життя кожного індивіда ми бачимо той самий процес. Народившись, дитина вже не утворює єдине ціле з матір'ю, і стає біологічною істотою, окремою від неї...».

4. Розкрийте співвідношення понять «людина», «індивід», «індивідуальність».

5. Розкрийте сутність свободи та відповідальності особи. Яку роль в цьому відіграє суспільство?

6. Поміркуйте над особливостями класичної, неklasичної, постнеklasичної інтерпретації ідентичності як характеристики особистості.

7. В чому полягає сутність тендерної ідентичності? Що таке гендерні стереотипи?

8. Дайте характеристику основним моделям взаємовідносин особистості й суспільства стосовно свободи та її атрибутів.

9. Розкрийте морально-етичний вимір проблем евтаназії, декортикації, аборту, суїциду, трансплантації органів, нових технологій дітонородження, генної інженерії тощо.

Рекомендована література: [10, 11, 19, 26, 32, 70, 73]

ТЕМА 7. Філософія історії

Практичні завдання:

1. Визначте специфіку філософії історії як розділу філософії, коло її проблем та призначення.

2. З'ясуйте функції, які виконує філософія історії в системі суспільно-гуманітарного знання.

3. Розкрийте основні етапи еволюції історичної свідомості.

4. Проаналізуйте особливості сучасного історичного дискурсу.

5. Дайте характеристику культурно-історичній моделі типології історичних систем.

6. Визначте філософський зміст проблеми спрямованості історичного процесу. Здійсніть порівняльний аналіз:

а) концепцій розвитку, модернізації, поступу,

б) лінійних та циклічних моделей історії.

7. Розкрийте зміст понять «народ», «маса», «натовп».

8. З'ясуйте сутність проблеми атомізації суспільства та бунту мас у ХХІ ст.

Рекомендована література: [17, 34, 50, 57, 85]

ТЕМА 8. Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень

Практичні завдання:

1. Визначте філософські питання глобальних проблем сучасності.

2. Охарактеризуйте особливості соціально-економічної природи глобальних проблем та їх наслідків.

3. Зробіть у вигляді таблиці типологію глобальних проблем.

4. Поміркуйте над можливими шляхами вирішення глобальних проблем сучасності та їх передбаченням в майбутньому. Розкрийте роль України в цьому процесі.

5. Підготуйте схему глобального моделювання майбутнього, визначивши його основні пріоритетні напрями.

Рекомендована література: [23-25, 28, 33, 78, 86]

9 Індивідуальні навчально-дослідні завдання

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ) з «Соціальної філософії» представляють собою позааудиторну СРС навчально-дослідного характеру. Вони передбачають створення умов для якнайповнішої реалізації творчих можливостей студентів і мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які студенти одержують у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці. Індивідуальні завдання видаються студентам у терміни, передбачені робочим планом дисципліни, і виконуються кожним студентом самостійно при консультуванні викладачем. У випадках, коли завдання мають комплексний характер, до їх виконання залучаються декілька студентів, в тому числі інших навчальних груп.

Робочим планом передбачено виконання студентами наступних видів ІНДЗ:

- конспект з теми за заданим або власно розробленим студентом планом;
- есе з теми або вузької проблеми;
- створення або підбір візуальних матеріалів (презентації, відеоролики, фільми тощо);
- анотація прочитаної додаткової літератури з дисципліни,
- розробка навчальних та діагностичних тестових завдань.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Соціальна філософія: предмет, проблематика та функції.	8
2	Основні віхи соціально-філософської думки.	8
3	Суспільство: сутність і специфіка пізнання.	8
4	Основні сфери суспільного життя.	7
5	Соціально-філософські проблеми взаємодії суспільства і держави.	8
6	Особа і суспільство.	8
7	Філософія історії.	8
8	Глобалізація як тенденція сучасних суспільних перетворень.	7
	Разом	62

10 Перелік тем для есе

До теми 1.

«Місія філософії» на основі висловлювання Махатми Ганді: «Вся наша філософія суха мов пил, якщо не перетворювати її негайно в певні акти живого служіння».

До теми 2.

«Філософія свободи Миколи Бердяєва».

«Сутність та основні засади соціальної філософії марксизму».

«Основні ідеї праці А. Камю «Міф про Сізіфа».

«Українські реформи: інтереси, мета, роль еліт» на основі роботи М.Грушевського «Хто такі українці і чого вони хочуть».

До теми 3.

«Суспільство як об'єкт філософського пізнання».

«Ідеї В. І. Вернадського про ноосферу».

«Демографічна ситуація в сучасній Україні».

До теми 4.

«Мій ідеал».

«Маніпуляція свідомістю мас засобами культури».

До теми 5.

«Справжні соціальні зміни завжди починаються зі змін в особистості».

«Громадянська активність: досвід реалізації локальних ініціатив».

«Проблема соціальної рівності та суспільної уніфікації».

«Доля суспільства і держави в антиутопіях ХХ ст.» на основі твору Є.Зам'ятіна «Ми», «Чудовий новий світ» О.Гакслі або «1984» Дж.Орвелла або «Сонячна машина» В.Винниченка.

До теми 6.

«Хто Я» на основі цитати Макса Шелера: «Людина – це істота, сам спосіб буття якої – це усе ще не прийняте рішення про те, чим вона хоче бути і стати».

«Гендерні лінзи» на основі твору Сандри Бем. Лінзи гендера: Трансформація взглядов на проблему неравенства полов / Пер. с англ. – М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – 336 с.

До теми 7.

«Філософія історії та постсучасність».

«Українська цивілізація як історичний феномен».

До теми 8.

«Соціальні наслідки та парадокси інформаційно-технологічної революції».

«Діяльність Римського клубу».

«Загрози та ризики майбутнього» на основі роботи О.Тоффлера «Футурошок» або З.Бека «Суспільство ризику».

11 Методи навчання

При викладанні дисципліни «Соціальна філософія» використовуються такі методи навчання: проблемно-пошуковий, критико-інформаційний, аналітико-синтетичний, діалогічний, співдії, ігрової діяльності, аналіз життєвих ситуацій.

Проблемно-пошуковий метод – передбачає подання лекційного матеріалу у вигляді проблемних ситуацій і залучення студентів до спільного аналізу та пошуку рішень.

Критико-інформаційний метод – передбачає встановлення об'єктивних зв'язків між окремими інформаційними джерелами, систематизацію інформації, в ході якої кожне інформаційне джерело зіставляється з іншими й дістає відповідну критичну оцінку.

Діалогічний метод – передбачає використання певних методичних прийомів підключення студентів до діалогічного спілкування, яке відбувається у вигляді дискусії, зовнішнього та внутрішнього діалогу.

Метод співдії - передбачає активізацію діяльності студентів в процесі аудиторних занять під час аналізу та вирішення проблемних ситуацій дозволяє створити активну, творчу, емоційно позитивну атмосферу, сформувати навички роботи у команді.

Метод ігрової діяльності – використовується для активізації студентів за допомогою ігрових процедур: розігрування ролей, мозкової атаки, бліц-гри тощо. Застосування їх на заняттях сприяє зняттю емоційної напруги, створенню творчої атмосфери та формуванню пізнавальної мотивації. Використання гри дозволяє розв'язувати серйозні професійні задачі як навчального, так і дослідницького характеру.

Метод аналізу життєвих ситуацій – передбачає застосування теоретичних знань на практиці.

12 Методи контролю

Результативність навчально-пізнавальної діяльності студентів по засвоєнню знань з дисципліни «Соціальна філософія» оцінюється завдяки використанню таких методів контролю:

1. *Усне опитування* – (індивідуальне і фронтальне, усний залік) здійснюється як під час лекцій (експрес-опитування), так і під час семінарських занять та на заліку. Полягає в постановці перед студентами запитань за змістом вивченого матеріалу і оцінюванні повноти, логічності і обґрунтованості їхніх відповідей.

2. *Письмовий контроль знань і умінь* – здійснюється за допомогою письмових робіт (термінологічні диктанти, індивідуальні навчально-дослідні завдання, есе) і дозволяє виявити уміння послідовно викладати матеріал, обґрунтовувати власну думку, творчо вирішувати завдання.

Різновидом письмового контролю знань є *тестовий контроль* – здійснюється за допомогою набору стандартизованих завдань, які дають

можливість за порівняно короткий час перевірити засвоєння навчального матеріалу всіма студентами, виміряти обсяг і рівень конкретних знань, умінь і навичок.

Після кожного змістовного модуля здійснюється *підсумковий модульний контроль*, який проводиться у вигляді відповіді на тестових завдання відкритого і закритого типу.

За результатами семестру студент отримує підсумкову оцінку за 60-бальною шкалою. Дисципліна складається з 2-х змістових модулів (кожен з яких завершується написанням модульної роботи). Оцінювання кожного з модулів складає – 30 балів. Форма підсумкового контролю – залік (40 балів).

Перелік питань та білети для співбесіди на заліку знаходяться в пакеті документів для дисципліни.

13 Форми контролю

Залежно від специфіки організації контролю за навчальною діяльністю студентів по засвоєнню дисципліни «Соціальна філософія» використовуються такі **форми контролю**: *фронтальна, групова, індивідуальна, комбінована, самоконтроль, взаємоконтроль*.

При *фронтальній формі організації* викладач ставить питання до всього класу з метою залучення його до обговорення. Форма дозволяє вдало поєднувати перевірку знань з повторенням і закріпленням матеріалу.

Групова форма організації контролю використовується в тих випадках, коли перевіряються підсумки навчальної роботи або хід її виконання частиною, групою студентів групи, що одержала певне завдання. При цьому питання ставляться перед групою, в їх вирішенні беруть участь студенти, які працювали в складі даної групи, і обов'язково залучаються інші студенти групи.

Індивідуальний контроль застосовується для ґрунтовного ознайомлення викладача із рівнем навчальних досягнень окремих студентів. При цьому звертається увага на осмислений характер відповіді студента, логічність його суджень, доказовість положень, уміння застосовувати засвоєні знання на практиці. Цей вид контролю здійснюється на семінарі чи консультації, залежить від часу, що відводиться на контроль, характеру й обсягу вивченого матеріалу, рівня підготовки студентів.

Комбінована форма контролю поєднує індивідуальний контроль з фронтальним і груповим: викладач одночасно викликає для відповіді декількох учнів, один з них відповідає усно, 1-2 готуються до відповіді, виконуючи роботу письмово на дошці, а решта студентів виконує індивідуальні письмові чи практичні завдання. Перевагою комбінованої форми опитування є можливість ґрунтовно перевірити декількох студентів при порівняно невеликій витраті часу.

Самоконтроль допомагає студентові самостійно розібратися в тому, як він оволодів знаннями, перевірити правильність виконання вправ шляхом зворотних дій тощо.

14 Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний та проміжний контроль за модулями

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю		Кількість балів
Змістовий модуль 1. Суспільство як предмет соціальної філософії		0... 30
1.	Повнота ведення конспектів занять (лекційних та семінарських).	0... 4
2.	Робота на семінарських заняттях (усний виступ або письмова робота): Тема 1: Тема 2: Тема 3: Тема 4:	0... 10 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5
3.	Самостійна робота (виконання ІНДЗ у одній із запропонованих нижче форм на вибір студента : написання есе; конспект теми за заданим або власно розробленим студентом планом; створення або підбір візуальних матеріалів (презентації, відеоролики, фільми тощо); анотація прочитаної додаткової літератури з дисципліни; розробка навчальних та діагностичних тестових завдань. Тема 1: Тема 2: Тема 3: Тема 4:	0... 10 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5
4.	Модульна контрольна робота 1 (виконання тестових завдань): 21 тестове завдання по темам 1-4, з них 15 завдань закритої форми з вибором однієї правильної відповіді (питома вага одного завдання – 0,2 бали ($15 \times 0.2 = 3$)) 6 завдань відкритої форми на доповнення або з розгорнутою відповіддю (питома вага одного завдання – 0,5 бали ($6 \times 0.5 = 3$))	0... 6 0... 3 0... 3
Змістовий модуль 2. Держава, особа, історія у вимірах соціально-філософського аналізу		0... 30
1.	Повнота ведення конспектів занять (лекційних та семінарських).	0... 4
2.	Робота на семінарських заняттях (усний виступ або письмова робота): Тема 5: Тема 6: Тема 7: Тема 8:	0... 10 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5

3.	Самостійна робота (виконання ІНДЗ у одній із запропонованих нижче форм на вибір студента : написання есе; конспект теми за заданим або власно розробленим студентом планом; створення або підбір візуальних матеріалів (презентації, відеоролики, фільми тощо); анотація прочитаної додаткової літератури з дисципліни; розробка навчальних та діагностичних тестових завдань. Тема 5: Тема 6: Тема 7: Тема 8:	0... 10 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5 0... 2,5
4.	Модульна контрольна робота 2 (виконання тестових завдань): 21 тестове завдання по темам 5-8, з них 15 завдань закритої форми з вибором однієї правильної відповіді (питома вага одного завдання – 0,2 бали ($15 \times 0.2 = 3$)) 6 завдань відкритої форми на доповнення або з розгорнутою відповіддю (питома вага одного завдання – 0,5 бали ($6 \times 0.5 = 3$))	0... 6 0... 3 0... 3

Семестровий контроль:

Змістовий модуль 1		0... 30
1	Повнота ведення конспектів занять	0... 4
2	Робота на семінарських заняттях	0... 10
3	Самостійна робота	0... 10
4	Модульна контрольна робота	0... 6
Змістовий модуль 2		0... 30
1	Повнота ведення конспектів занять	0... 4
2	Робота на семінарських заняттях	0... 10
3	Самостійна робота	0... 10
4	Модульна контрольна робота	0... 6
Залік		0... 40
Усна співбесіда за заліковим білетом, що містить 4 завдання:		
1	Завдання 1	0... 10
2	Завдання 2	0... 10
3	Завдання 3	0... 10
4	Завдання 4	0... 10
Зважена семестрова оцінка		0... 100

15 Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

16 Мінімальні вимоги до знань та вмінь

З тими студентами, які до проведення підсумкового семестрового контролю не встигли виконати всі обов'язкові види робіт, проводяться додаткові індивідуальні заняття, за результатами яких визначається, наскільки глибоко засвоєний матеріал, та чи необхідне повторне вивчення дисципліни.

Дисципліну можна вважати такою, що засвоєна, якщо студент:

знає:

- предмет, вихідні поняття та терміни дисципліни «Соціальна філософія»;
- провідні проблеми соціальної філософії та орієнтується в їх змісті;
- основні етапи розвитку соціально-філософської думки;
- специфіку методології та основні підходи до вирішення соціально-філософських проблем;

вміє:

- співставляти та аналізувати переваги та недоліки певних соціально-філософських підходів до осмислення соціальних явищ і процесів;
- опрацьовувати тексти з соціальної філософії, висловлювати свою світоглядну позицію щодо прочитаного;
- формулювати та висловлювати свою світоглядну позицію щодо проблем сучасного суспільного життя;
- самостійно мислення в межах проблематики соціальної філософії;
- застосовувати набуті знання в межах галузевих знань та фахової діяльності.

17 Рекомендована література

Першоджерела, рекомендовані для засвоєння дисципліни:

1. Августин А. О граде Божиим // Блаженный Августин. Творения. Т. 3-4. СПб. – К., 1998.
2. Аристотель. Политика / Сочинения: В 4-х т. – Т. 4. – М.: Мысль, 1983. – С. 376-644.
3. Бодрийяр Ж. В тени молчаливого большинства, или Конец социального. Екатеринбург, 2000.
4. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990.
5. Гегель Г.В.Ф. Феноменология духа. Раздел В. Самосознание. – СПб., 1992.
6. Гегель Г. В. Ф. Философия права. – М.: Мысль, 1990. С. 181-256, 260, 265, 269-279, 294-297, 301-316, 341-360.
7. Драгоманов М. «Передне слово» (До «Громади») // Драгоманов М.П. Вибране. – К., 1991
8. Зиммель Г. Как возможно общество? // Зиммель Г. Избранное. Т. 2. Созерцание жизни. – М., 1996.
9. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года // Маркс К. Социология. – М., 2000.
10. Милль Д. С. О свободе // О свободе. Антология западноевропейской классической либеральной мысли. – М.: Наука, 1995. С. 288—291, 295—297, 298—300.
11. Ницше Ф. К генеалогии морали // Ницше Ф. Сочинения в двух томах. Т. 2. – М., 1990.
12. Платон. Государство. // Собрание сочинений в 4 т. – Т. 3. – М., 1994.
13. Руссо Ж.-Ж. Рассуждение о происхождении и основаниях неравенства между людьми // Руссо Ж.-Ж. Трактаты. – М., 1969. – С. 31-108.
14. Тофлер Э. Третья волна. – М. – 2000.
15. Франк З Л. Духовні основи суспільства. – М.: Республіка, 1992.
16. Франко І. Що таке громада і чим вона повинна бути. // Твори в 50-ти томах. Т. 44, кн. 2. – К.: «Наукова думка», 1984.
17. Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов. – М., 1989.
18. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы. – М., 1999.
19. Хайек Ф.А. Дорога к рабству // Вопр. Философии. – 1990, № 11-12.
20. Ясперс К. Истоки истории и ее цель // Смысл и назначение истории. М., 1994.

Монографії

21. Андрос Є.І. та ін. Специфіка та визначальні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання / Є.І. Андрос, Г.І. Шалашенко, Н.В. Хамітов, Т.В. Лютий, В.П. Загороднюк, Л.А. Солонько, Г.П. Коваadlo, А.М. Дондюк, Є.В. Миролубенко, С.Д. Вишинський, К.С. Малеев. – К.: Стилос, 2015. – 380 с.

22. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації та суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: Досвід соціально-філософського аналізу. – К.: «Атлант ЮЕмСі», 2005. – 498 с.
23. Арендт Х. Джерела тоталітаризму. – К.: Дух і літера, 2002. – 539 с.
24. Арон Р. Мир і війна між націями. В. Шовкун (пер. з фр.). – К.: МП «Юніверс», 2000. – 686 с.
25. Афонін Е. А., Бандурка О. М., Мартинов А. Ю. Велика розтока (глобальні проблеми сучасності: соціально-філософський аналіз). – К.: ПАРАПАН, 2002. – 352 с.
26. Бауман З. Текучая современность [пер. с англ. под ред. Ю.В.Асочакова]. – СПб.: Питер, 2008. – 240 с.
27. Бистрицький Є та ін. Національна ідентичність і громадянське суспільство / Є. Бистрицький, Р. Зимовець, Р. Кобець, С. Лозниця, С. Пролеєв – К.: Дух і літера, 2015. – 452 с.
28. Бріньолфссон Е. Друга епоха машин : [робота, прогрес та процвітання в часи надзвичайних технологій : пер. з англ.] / Ерік Бріньолфссон, Ендрю Макафі. - Київ : FUND, 2016. - 236 с.
29. Гергун А. В. Глобальна справедливість: контрверза універсалізму та партикуляризму: [монографія] / А. В. Гергун ; [відп. ред. А. М. Єрмоленко] ; НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди. - Київ : Наук. думка, 2016. - 213 с.
30. Губерський Л., Андрущенко В., Михальченко М. Культура. Ідеологія. Особистість. Методологічно-світоглядний аналіз. – К.: Знання України. – 2002. – 577 с.
31. Коваadlo Г. Духовність і моральність: антропокультурні виміри філософії моралі. – К.: Інститут філософії імені Г.С.Сковороди НАН України, 2014. – 332 с.
32. Єрмоленко А.М., Лазоренко О.О. Ведров О.І, Бауман Ю.А., Кірюхін Д.І., Фінько А.Є., Нечипоренко В.О. Соціальна відповідальність як основна цінність інституціоналізації сучасного суспільства. – К.: Наукова думка, 2016
33. Канцір В.С. Тероризм у сучасному глобалізаційному просторі: філософсько-правовий вимір: монографія / В. С. Канцір. - Л. : Край, 2011. – 554 с.
34. Карась А. Філософія громадянського суспільства в класичних теоріях і некласичних інтерпретаціях: Монографія. – Київ; Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2003. – 520 с.
35. Кисельов М.М., Гардашук Т.В., Грабовський С.І. та ін. Антропосфера: сучасні інтерпретації : Монографія / М.М.Кисельов, Т.В.Гардашук, С.І.Грабовський та ін. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2015, – 192 с.
36. Колодій А. На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні : монографія / Антоніна Колодій. – Львів : Червона Калина, 2002. – 275 с.
37. Лях В.В., Пазенок В.С., Любивий Я. В., Райда К. Ю., Федорченко В. К. Інформаційне суспільство у соціально-філософській ретроспективі та

- перспективі: [монографія] / Інститут філософії ім. Г.С.Сковороди НАН України; Київський ун-т туризму, економіки і права / В.В. Лях (відп.ред.). — К.: XXI століття: діалог культур, 2009. — 404 с.
38. Маслов А.О. Маргінальна особистість як предмет соціально-філософського аналізу / За наук. ред. д-ра філос. наук, проф. Муляра В.І. — Житомир: ЖДТУ, 2004. — 165 с.
39. Мир в 2050 году / под. ред. Д. Франклина и Дж. Эндрюса; пер. с англ. — М.: Из-во «Манн, Иванов и Фербер; Из-во «Эксмо», 2013. — 368 с.
40. Момджян К.Х. Социум. Общество. История. — М., 1994. — 240 с.
41. Населення України: демографічні складові людського розвитку : монографія / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М. В. Птухи ; [за ред. О. М. Гладуна]. - Умань : Сочінський, 2015. - 179 с.
42. Носова Г.Ю. Невизначеність соціального процесу: навколо ідентичності. — К.: Стилос, 2016. — 112 с.
43. Потятиник Б. Масова комунікація в громадянському суспільстві // Громадянське суспільство як здійснення свободи: центрально-східноєвропейський досвід. — Львів: Львівський Національний університет імені Івана Франка, 1999. — С. 114-120
44. Попович М. Криваве століття. — К.: АртЕк, 2005. — 888 с.
45. Скотт Дж. Благими намереннями государства. Почему и как проваливались проекты улучшения условий человеческой жизни / Дж. Скотт; пер. с английского Э. Н. Гусинского, Ю. И. Турчаниновой. — М.: Университетская книга, 2005. — 568 с.
46. Сознание и социальная реальность: Монография / ред.: И.Ф.Кононов. — Луганск: Альма-матер, 2004. — 432 с.
47. Сорокин П. Человек. Цивилизация. Общество. Общ. ред., сост. и предисл. А. Ю. Согомонов: Пер. с англ. — М.: Политиздат, 1992. — 393 с.
48. Парсонс Т. Система современных обществ / Толкотт Парсонс; пер. с англ. Л. А. Седова и А. Д. Ковалёва; науч. ред. пер. М. С. Ковалёва. — М.: Аспект-Пресс, 1998. — 269, [1] с.
49. Печчеи А. Человеческие качества. — М.: Прогресс, 1980.
50. Пригожин И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. — М., 2000. — 310 с
51. Тоффлер А. Футурошок. — СПб.: Лань, 1997.
52. Хабермас Ю. Философский дискурс о модерне. Двенадцать лекций / Ю. Хабермас.; пер. с нем. — 2-е изд., испр. — М.: Издательство «Весь Мир», 2008. — 416 с.
53. Храмова В.Л. Целостность духовной культуры. — К.: Феникс, 1995. — 400 с.

Підручники

54. Андрущенко В. П. Історія соціальної філософії (Західноєвропейський контекст): підручник для студ. вищ. навч. закл. / Віктор Петрович Андрущенко. — К.: Тандем, 2000. — 416 с

55. Андрущенко В. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. / В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко. – К.: Генеза, 2006. – 656 с.
56. Афанасенко В. С., Горлач М. І., Данильян О. Г., Дзьобань О. П., Квіткін П. В. Соціальна філософія: підруч. для вищої шк.. – Х.: Прапор, 2011. – 679 с.
57. Барулин В. С. Социальная философия: Учебник. – Изд. 2-е. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2000. – 560 с.
58. Вільчинський Ю. М. Філософія історії: теорія взаємопроникнення часу і вічності: [лекції]. – К.: Поліграфкнига, 2009. – 360 с.
59. Гатальська С. М. Філософія культури: Підручник для студ. вищих навч. закл. – К.: Либідь, 2010. – 328 с.
60. Історія соціологічної думки: навчальний енциклопедичний словник-довідник / за ред. В. М. Пічі. – Львів, 2016. – 687 с.
61. Кемеров В. Е. Введение в социальную философию: Учебник для вузов. Изд. 4-е, испр. – М.: Академический Проект, 2001. – 314 с.
62. Крапивенский С. Э. Социальная философия: Учебн. для гуманит.-соц. спец-тей высших учеб. заведений. 3-е изд. – Волгоград, 1996. – 352 с.
63. Марахов В. Г. Социальная философия. Курс лекций / В. Г. Марахов. – СПб.: СПбГУ, 2011. – 419.
64. Социальная философия. Учебник / Под общ. редакцией Андрущенко В. П., Горлача Н. И. – Киев-Харьков: Издательский центр «Единорог», 2002. – 736 с.
65. Філософія історії: підручник / О. А. Габріелян., І. І. Кальної – К.: Академвидав, 2011. – 213 с.

Навчальні посібники

66. Андрущенко В. П., Михальченко М. І. Сучасна соціальна філософія: Курс лекцій. – К.: «Генеза», 2003. – 368 с.
67. Воловик В. І. Основи соціальної філософії: навчальний посібник / В. І. Воловик, М. А. Лепський, Т. І. Бутченко, О. В. Краснокутський. – Запоріжжя: Просвіта, 2011. – 320 с.
68. Конев В. А. Социальная философия: Учеб. пособие. – Самара: Изд-во Самарск. ун-т, 2006. – 287 с.
69. Лук'янець В. С., Соболев О. М. Філософський постмодерн: Навчальний посібник для викладачів, аспірантів, студентів вузів, які спеціалізуються в галузі гуманітарних дисциплін. – К.: Абрис, 1998.
70. Петрушенко В. Л. Філософія: курс лекцій: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації. – 4-те вид. – Львів: «Новий світ – 2000», 2006. – 506 с.
71. Політична система та інститути громадянського суспільства в сучасній Україні: навч. посіб. / [Ф. М. Рудич, Р. В. Балабан, Ю. С. Ганжуров та ін.]. – К.: Либідь, 2008. – 440 с.

72. Предборська І. М. Філософія історії: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. М. Предборська, С. О. Ганаба. – Суми : Університетська книга, 2012. – 231 с.
73. Социальная философия: Учеб. пособие для вузов / В.Н. Лавриненко, В.П. Ратников, В.Ю. Дорошенко и др.; Под ред. Проф. В.Н. Лавриненко. – М.: Культура и спорт, ЮНИТИ, 1995. – 240 с.
74. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями: Хрестоматія / С.Л. Удовік (ред.), В.В. Лях (упоряд.), В.С. Пазенок (упоряд.). – К., 1996
75. Філософія: Хрестоматія (від витоків до сьогодення): навч. посіб. Рекомендовано МОН / За ред. Л.В. Губерського. – К., 2012. – 621 с.
76. Хрестоматія по философии: Учеб. пособие / Под ред. П.В. Алексеева, А.В. Панина. – М.: Проспект, 2007. – 576 с.
77. Черниш Н. Соціологія: курс лекцій / Н. Черниш – Львів : Кальварія, 1996.

Допоміжна

Наукові статті

78. Глухова О.Г. Социально-философские проблемы личности: диалектико-материалистический подход // Філософія науки: традиції та інновації. 2010. №1(2). С. 193.
79. Гуревич П. С. Реформа vs революция // Философия и культура. – 2013. – № 7. (67). – С. 883-888.
80. Карнаух Б.П. Діалектика свободи: синтез вибору і необхідності// Філософські обрії. – 2010. – №23.
81. Коулман Дж. Капитал социальный и человеческий / Дж. Коулман // Общественные науки и современность. – 2000. – № 3. – С. 39–42.
82. Мачулін В., Баранський П.. Фундаментальна наука і суспільний поступ // Вісник НАН України. – 2007. – № 2. – С. 45-52.
83. Недбай В. Соціальна специфіка віртуальних мережених співтовариств // Науковий вісник одеського національного економічного університету. Науки: економіка, політологія, історія. – 2014. - № 10 (218). – 234 с. – с. 199-211.
84. Омельченко Ю.В. Масове суспільство у соціально-філософських концепціях кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.. / Ю. В. Омельченко // Гілея: науковий вісник. – 2013. – № 72.
85. Пазенок В.С. Інформаційне суспільство, культура, особистість // Нова парадигма: Журнал наукових праць. – Випуск 50. – С. 21-36
86. Патнем Р.Д. Гра в кеглі наодинці: занепад соціального капіталу Америки [Ел. ресурс] / Р.Патнем // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2001.– № 21.
87. Патнэм Р. Процветающая комьюнити, социальный капитал и общественная жизнь / Р. Патнэм // Мировая экономика и международные отношения. – 1995. – № 4. – С. 77–86.
88. Погосян В.Г. Методологічні підходи до проблеми системних трансформацій (соціально-філософський аналіз) / В.Г. Погосян // Мультиверсум. Філософський альманах: Зб. наук. пр. — К., 2007. — Вип. 62. — С. 206-216.

89. Попович В.М. Моделі соціальної роботи в громаді: можливості розвитку в Україні. / В.М. Попович // Грані. – 2013. – № 3 (95). – с. 127-130.
90. Резнік О. Громадянські практики: поняття, структура та форми прояву / О. Резнік // Соціальні виміри суспільства: Зб. наук. пр. – К.: ІС НАН України, 2009. – Вип. 1 (12). – С. 242-255
91. Содомора П. Соціальна природа людини в Аристотеля, Августина і Томи // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2010. – № 4. – с. 55-62
92. Ходорівська Н. Суспільна свідомість українців: деякі особливості рефлексії / Н. Ходорівська // Українське суспільство 1992–2010: Соціологічний моніторинг / за ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2010. – С. 297–307.
93. Федотова В.Г. Типологія модернізацій и способів их изучения // Вопросы философии. – № 4. – 2000. – С. 10-13.
94. Фейгенберг И.М., Ровинский Р.Е. Информационная модель будущего как программа развития // Вопросы философии. – 2000. – № 5. – С. 76-87.
95. Швецова А.В. Сучасна Україна: проблема національної консолідації [Електронний ресурс] // Ученые записки Таврического национального университета. – Выпуск 11 (45). Режим доступа: <http://www.ccssu.crimea.ua/internet/Education/notes/edition11/n01105.html>
96. Шилз Е. А. Нація, національність, націоналізм і громадянське суспільство [Електронний ресурс] // Незалежний культурологічний часопис «І». – 2001. – № 21. – Режим доступа: <http://www.ji.lviv.ua/n21texts/shilz.htm>.

Енциклопедії та словники

97. Всемирная энциклопедия: Философия / Глав. науч. ред. А.А. Грицанов. – М.: АСТ, Мн.: Харвест, Современный литератор, 2011. – 1314 с.
98. Краткий словарь по социологии / Под общ. ред. Д.М. Гвишиани, Н.И. Лапина; Сост. Э.М. Коржева, Н.Ф. Наумова. – Политиздат, 1988. – 479 с.
99. Джонсон А. Г. Тлумачний словник із соціології / А. Г. Джонсон; пер. з англ. Я. Воробель; наук. ред. пер. В. Ісаїв, А. Хоронжий. – Львів: Вид. центр Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2003.
100. Філософський словник соціальних термінів [упорядники В.П. Андрущенко, М.І. Бойченко, М.І. Михальченко]. – Х: Корвін, 2002. – 672 с.
101. Булатов М.О. Філософський словник. – К.: Стилос, 2009. – 575 с.
102. Короткий термінологічний словник із соціальної педагогіки, соціальної роботи / Уклад. Л. В. Лохвицька, І. І. Доброскок. — Переяслав-Хмельницький, 2007. – 144 с.
103. Словник-довідник для соціальних працівників та соціальних педагогів / За ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. — К.: УДЦССМ, 2000.

104. Сучасний словник з суспільних наук / За ред. О.Г. Данильяна, М.І. Панова. – Харків: «Прапор», 2006. – 546 с.
105. Теслюк В.М. Технології соціально-педагогічної діяльності: термінологічний словник-довідник. – К. : НАКККіМ, 2011. – 145 с.
106. Філософський енциклопедичний словник. – К.: Абрис, 2008. – 748 с.
107. Філософський словник соціальних термінів / ред. кол.: В.П.Андрущенко та ін. – Х.: Р.И.Ф., 2005. – 672 с.

18 Інформаційні ресурси мережі Інтернет

1. Перелік основних довідників тематичних ресурсів з філософії у комп'ютерній мережі INTERNET (<http://www.philosophy.ru/linx/linx1.html>).
2. Додаткові філософські ресурси комп'ютерної мережі INTERNET (<http://www.epistemelinks.com/link/PhiLink.html>).
3. Національна бібліотека України імені Вернадського www.nbuv.gov.ua
4. Посилання на сайт Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України <http://www.filosof.com.ua/publik.htm>
5. Філософська думка. Український науково-теоретичний часопис. <http://journal.philosophy.ua>